

Двадесет година након слома комунизма и две године након уласка у Европску унију, Бугарска није испунила очекивања својих партнера. Упркос недавних „санкција“, онемогућавања да користи средства приступних фондова због доказаних превара, неповерење чланица ЕУ иде дотле да се чак помиње и примена заштитне клаузуле у области судства у складу са чл. 38. Уговора о приступању ЕУ. Дуги низ година правосудни систем Бугарске, стуб сваке демократије, према оцени ЕУ, поткопан је тихом криминализацијом и корупцијом и то се више не може „гурати под тепих“.

Недавна „Афера Борилски“ је потврдила ову оцену. Мартин Борилски (24), млади Бугарин, студент четврте године права у Паризу, у јулу 2000-те, убијен је са 93 убода ножем. Упркос непобитним доказима о починиоцима, које је француска полиција помно сакупљала и доставила правосудју Бугарске, осумњичени за убиство, двојица Бугара, у међувремену су успели да напусте Француску, а недавно су, у својој земљи, након жалбе, ослобођени оптужбе! Француске власти уложиле су много труда и професионалног умећа како би овај случај био професионално одрађен на најбољи начин. Амбасадор Француске присуствовао је првом судском рочишту у Шумену, а француски министар правде подсетио је свог бугарског колегу на обавезу да се до краја разјасни ова афера. Ипак, правни исход овог злочина, који је својевремено потресао Француску, након деветогодишњег одлагања, према оцени европских стручњака, више је него разочаравајући и говори да је у Бугарској на делу „изврнута“ правда, као и оцену да је правни систем те земље тешко оболео од корупције.

Наличје случаја открива његово право лице – један од окривљених (Георги Ј.) је син бившег високог функционера Бугарске у области просвете, данас врло утицајан адвокат најважнијег обалског града на Црном мору. Нема сумње да је ускраћивању правде, односно, онемогућавању пресуде, „кумовала“ корупција, или је одлука суда изнуђена перетњом. На негодовање француског амбасадора, иступајућу на националној телевизији, бугарски министар правде је рекао да је „правда независна“. „Некажњивост“ неких, који су евидентно починили криминална дела, због јаких политичких веза, али и „платежне“ способности води се као локална специфичност и, за сада, нема начина да се сузбије.

Годинама уназад на Балкану, у Бугарској посебно, присуствујемо посебном феномену криминализације државе. Овај процес опаснији је од привредног криминала и корупције коју ЕУ с правом осуђује. Након пада комунистичког концепта „партијске државе“, државни апарат, управа, судство, полиција, нису се суштински променили и оспособили за обављање регулаторне улоге и „добро управљање“, тачније, правна држава није у пуном капацитету стала на ноге. Због недостатка политичке воље и неиспуњене замене партијских, квалификованим и компетентним кадровима, нове институције су само „преузете“ од стране вишепартијских структура и инструментализоване у корист интересних група које настоје да дођу у посед кључних ресурса. У тај процес умешане су све структуре власти – од Скупштине, Владе, Председништва Републике, до општинских власти, судова, полиције, политичке странке, па и медији.

Објављене су, још увек непотпуне, листе личности на одговорним функцијама у свим секторима, на којима су углавном људи који су некада били у безбедносним службама комунистичког режима или су сарађивали са њима. Некадашњи високи руководиоци бивших тајних полицијских служби преобратили су се у „бизнисмене“. Они данас седе уз скуте власти и учествују у свим важним токовима, увек у близини оних који удлучују. Бугарска је мала земља, њена „елита“ је ограничена, у сваком сектору свако сваког познаје, па тако биографије нових бизнисмена није тешко реконструисати.

Бивши амерички амбасадор у Софији дао је оштар пресек стања – „проблем са бугарским организованим криминалом је у томе што је превише добро организован“. Он је указао на повезаност бивше Државне безбедности, распуштене на почетку транзиције и главних вођа „економских група“, чија завидна имовина и немогућност да се докаже њено порекло, изазива не мало чуђење западних стручњака.

У Бугарској коегзистирају две врсте организованог криминала – једна долази из најнижих друштвених слојева, предвођена малим гангстерима и шверцерима свих врста, док је друга организована „одозго“, од стране образованих, добро информисаних људи, са добрим познавањем уносних мрежа, посебним „капиталом“ потребних веза у структурама власти. За обављање прљавих послова, први су често у служби других.

Сваки клан има своје повлашћене секторе активности, своју географску одредницу, своје кодове, али, понекада и „вукови“ прождиру једни друге. У две последње деценије, забрињава то што је мала елита комунистичке номенклатуре успела да бугарске представнике политичке моћи доведе у зависност – манипулацијама, корупцијом,

може утицати на њих како би се доносиле законодавне одлуке које ће их минимално ометати у криминалним активностима. Не преже се ни од убистава, како би се уклонила конкуренција, застрашило окружење или „поделиле“ карте. Примера има много. Убиство 1996. испред куће бившег премијера Андреја Луканова који је, очигледно, био превише добро „обавештен“ о финансијским ресурсима бивше Комунистичке партије, „распршеним“ по иностранству. Ликвидација „банкара“ Емила Кулева (2005), блиског пријатеља садашњег председника републике. Георги Стоев, аутор неколико књига о мафији, убијен је пре неколико месеци у гужви на аутобуској станици. Новинари који истражују овакве случајеве, у најмању руку ризикују да буду пребијени, као што то се догодило Огњену Стефанову. Књига немачког истраживача Јиргена Рота, у којој сакупљено обиље података, открила је право лице организованог криминала у Бугарској. Међутим, веома брзо, након буре поводом објављивања књиге немачког публицисте, одсуство било какве реакције од стране званичника, оловна завеса тишине прекирла је случај и наставила да штити „недодирљиве“. Било би погрешно рећи да су сви бугарски званичници корумпирани, али многи се плаше. Када је држава одсутна, на делу је снага јачег, као што говори бугарска пословица „савијена глава није посечена“.

У светлу ових чињеница, да ли су бугарске власти, левица или десница, садашње или будуће, у стању да докажу политичку вољу сходно захтевима ЕУ? Како ствари тренутно стоје – одговор је негативан. Шта се даље догађа? Јасно је да ће поново бити дата обећања ЕУ, биће донето још много софистицираних закона, али, они неће бити примењени или ће бити лоше примењени. Неколико доказаних случајева корупције биће отворени како би забавили јавност, као што је недавно био случај бившег директора градских термоелектрана у Софији, који је ухваћен са руком у торби, изаћи ће пред лице правде неколико проневеритеља европских фондова, неке локалне судије биће жртвени јарци и – ту ће се све завршити. Једна нада још остаје, то је Европа и шанса коју увек пружају парламентарни избори.

Насупрот овоме што се тренутно догађа у Западној Европи, бугарско јавно мњење очекује „више Европе“. Извештај евалуације европског комесара за правосуђе и унутрашње послове Жака Бароа, који је управо објављен, могао би бити ефикасна полуга за стварање електрошока пре избора. Ако се ништа не учини, ако Европа не удовољи захтевима јавног мњења, обећања бугарских власти, на крају мандата и без даха, могла би испасти само обична подвала.

Аутор је истраживач Центра за проучавање и истраживање административних наука (CERSA) Париз 2, специјалиста за Бугарску

Бугарска подвала

Пише: Франсоа Фризон-Рош
среда, 25 фебруар 2009 19:23

(Le Monde, 14.02.09; превод: З. Д. Марковић и Д. Карађиновић)